

**PROTI NAŠÍ
VŮLI: MUŽI, ŽENY
A ZNÁSILNĚNÍ**

SUSAN BROWNMILLER

(1976)

Against Our Will: Men, Women and Rape,
přeložila Soňa Nováková

SUSAN BROWNMILLER

(1935)

Susan Brownmiller vystudovala vládní systémy na Cornell University. Pracovala jako televizní reportérka a redaktorka zpravodajství. Do ženského hnutí se aktivně zapojila již na konci šedesátých let v New Yorku.

Kromě knihy *Proti naší vůli: muži, ženy a znásilnění* vydala několik dalších knih, například *Ženská* (Femininity; 1984) a *Vůle Vietnamu: setkání na cestě a v srdci* (Seeing Vietnam: Encounters of the Road and Heart; 1994), ale ani jedna nedosáhla působivosti její první publikace.

Proti naší vůli je velmi odvážně pojatá studie, která si neklade za cíl přesně zdokumentovat všechny případy znásilnění zaznamenané v literatuře, tisku a vojenských zprávách, i když by se tak ze záplavy uvedených faktů mohlo zdát. Spíše chce předložit argumenty proti běžně se vyskytujícímu postoju, které znásilnění berou jako přirozený jev vyplývající z mužského sklonu k agresivitě, z mužské sexuální potřeby a podobně. Tato kniha ovlivnila řadu dalších feministických myšlitelek a myslitelů a byla ve své době jakýmsi manifestem ženské perspektivy a prožitku znásilnění, už třeba jen tím, že se statečně pustila do odtažování tématu. Dochází k závěru, že znásilnění je závažným společenským problémem, který se nedá řešit jenom legislativně, ale vyžaduje změnu postoje jak u mužů, tak u žen. V případě žen je nutná hlavně změna jejich přístupu k vlastním schopnostem a možnostem, protože „psychická výhoda, kterou mají muži v situaci charakterizované sexuální agresí, je pro celkový výsledek mnohem důležitější než jejich větší velikost a váha“ (s. 164). Na rozdíl od mužů se totiž projevy fyzické síly, rozhodnosti a sebeprosrazení u žen výchovou nerozvíjí, ale potlačují jako neženské.

MASOVÁ PSYCHOLOGIE ZNÁSILNĚNÍ: ÚVOD

[...] Klíčovým pro tuto studii je poznání, že znásilnění má svou historii a že prostřednictvím nástrojů historické analýzy se můžeme poučit o všem, co je nutné vědět o naší současné situaci.

Pokud vím, tak žádný zoolog ještě nepozoroval znásilnění u zvířat v jejich přirozeném prostředí, v divočině. Sex je ve světě zvířat, včetně těch druhů, které jsou našimi nejbližšími příbuznými, tj. primátů, správnější nazývat pářením. Je to cyklická činnost, kterou odstartuje biologický signál vydávaný samicí. Zdá se tedy, že páření je spuštěno a „ovládáno“ cyklem samicí říje. Když se u samicí zvířecího druhu pravidelně dostaví říje, přičemž se projeví zřetelná fyzická znamení, že je připravena ke kopulaci a touží po ní, vzbudí zájem samce. V jinou dobu prostě zájem není, a tudíž není ani páření.

Při výzkumu divokých šimpanzů v rezervaci Gombe Stream zjistila Jane Goodall, že samci i samicí byli „velmi promiskuitní, ale neznamená to, že samicí přijme každého samce, který se ji dvorí“. Popsala svá pozorování jedné samicí v říji, již příznačně dorůžova zduřely pohlavní orgány, ale která přesto cítila odpor k jednomu určitému samci, jenž ji pronásledoval. „Ačkoliv ji jednou setřásl se stromu, na kterém hledala úkryt, nikdy jsme neviděli, že by ji přímo „znásilnil“,“ píše Goodall, ale dodává, že „přesto se mu díky tvrdšímu vytrvalosti často podařilo dosáhnout svého.“¹ Jiný badatel v oboru zvířecího chování, Leonard Williams, kategoricky tvrdí, že „Opici samec se nemůže pářit se samicí bez jejího souhlasu a spolupráce. Ve společenství opic vůbec neexistuje znásilnění, prostitute, ani pasivně trpěný sex.“

¹ Jane van Lawick-Goodall 1972. *In the Shadow of Man*, New York, Dell, 193-194.

Ve své většině se zoologové vůbec k otázkám znásilnění příliš nevyjadřují. Nemí to pro ně důležitý vědecký problém. My však víme, že chování lidských bytostí je jiné. K souloži může u příslušníků našeho druhu dojít 365 dní v roce; neplatí tu žádná omezení obdobím říje. Ženy se „nezbarví dorůžova“. Pud k říji a příznačná znamení, zraková i čichová, se v našich způsobech páření neobjevují. Ztratily se nejspíše v průběhu evolučních změn. Jako známká naší civilizovanosti se místo nich vyvinul složitý systém psychických znaků a potřeb a stejně komplikovaná struktura požitku. Naše touha po sexu se odehrává v hlavě a sám akt není nutné spojen, tak jako je tomu u zvířat, s úmysly Matky Přírody ohledně reprodukce. Bez biologicky daného období páření může muž projevovat sexuální zájem o ženu v kteroukoli dobu se mu zlíbí a jeho psychologická potřeba není ani v nejmenším závislá na její biologické připravenosti či ochotě. V podstatě to znamená, že muž může znásilňovat.

[...]

V Á L K A

To je můj nástroj, to je má zbraň, k práci ho používám, já rád ho mám.

– POPEVEK SERŽANTA VÝČVIKU

Pak jsem mu řekl, že i přes moje největší úsilí bezpochyby dojde k několika znásilněním a že bych rád měl podrobné informace co nejdříve, aby provinilci mohli být řádně obženi.

– GENERÁL GEORGE S. PATTON, JR., *Jak jsem poznal válku*²

Vztah mužů ke znásilňování za války je opravdu zvláštní. *Bezpochyby* dojde k několika znásilněním. Je to nehorázné, leč nevyhnutelné. Když se muži chovají jako muži, vyřizují si svoje spory, dobývají nové země, podmaňují si cizí národy, ženou se za vítězstvím, *bezpochyby* dojde k několika znásilněním.

A tak tomu bylo vždycky. Znásilňování doprovázelo války náboženské: rytíři i poutníci si vždy našli volný čas k sexuálnímu útoku při svých po-

² George S. Patton, Jr. 1947. *War As I Knew It*, Boston, Houghton Mifflin, 23.

chodech na Konstantinopol v první křížové výpravě.³ Znásilňování doprovázelo války revoluční: Záznamy George Washingtona z 22. července 1780 uvádějí⁴, že jistý Thomas Brown ze 7. pennsylvánského pluku byl v Paramu odsouzen k smrti za znásilnění, přičemž byl za stejný čin souzen už podruhé. Znásilňování za války není vázáno definicemi válek „spravedlivých“ a „nespravedlivých“. Znásilňování bylo zastrašovací zbraní, když za 1. světové války táhli Belgií němečtí „Hunové“. Znásilňování bylo zbraní odplaty, když za 2. světové války pochodovala na Berlín ruská armáda. Za války totiž znásilňování vzkvétá bez ohledu na národnost nebo zeměpisnou polohu. Znásilňování se vymklo z rukou – „bohužel“, jak se později vyjádřil jistý ministr zahraničí⁵, – když válčila pákistánská armáda s Bangladéšem. Znásilňování hrdě vztýčovalo svou hlavu, když si američtí vojáci krátili dlouhou chvíli při pročesávání a ničení horských oblastí Vietnamu.

V současné době je znásilnění podle mezinárodních pravidel války považováno mimo zákon. Podle článku 120 Amerických jednotných zákonů vojenské justice se znásilnění trestá smrtí či vězením. Přesto za války znásilnění přetrvává jako běžný čin.

Tvrdí se, že pokud se na zabíjení díváme jako na činnost nejen povolenou, ale dokonce hrdinskou a legalizovanou vlastní vládou nebo cílem, stírá se rozdíl mezi zničením lidského života a jinými druhy nedovoleného násilí. Znásilnění se tak stává neblahým, ale nevyhnutelným vedlejším produktem hry zvané válka. Podle tohoto názoru jsou ženy pouze politováníhodné oběti – náhodné a nezbytné ztráty – jako civilní oběti bombových útoků, vždy uváděné pod jednou hlavičkou s dětmi, domy, osobním majetkem, kostelem, hrází, buvollem nebo příští sklizní. Ale válečné znásilnění se kvalitativně liší od bomby, která minula svůj vojenský cíl, od neosobního drancování a vypalování, od vojenské léčky, hromadného vraždění nebo mučení při výstřelu, i když v sobě nese prvky všech uvedených činů. Znásilnění je víc než jen projev války či důkaz o výstřelech násilí, ke kterým za války dochází. Znásilnění za války je dobře známý čin s dobře známou výmluvou.

Válka poskytuje mužům dokonalé psychologické podmínky pro vyjádře-

³ Colin Wilson 1969. *A Casebook of Murder*, London, Leslie Frewin, 27.

⁴ John C. Fitzpatrick, ed. 1937. *The Writings of George Washington from the Original Manuscript Sources, 1745-1799*, Washington, U.S. Government Printing Office, vol. 19, 224.

⁵ Kasturi Rangan 1974. Bhutto Regrets 'Crimes' in Bangladesh, *New York Times*, 29. 6.

ní jejich pohrdání ženami. Samotná mužnost vojenství – brutální síla jejich výzbroje, duchovní pouta mužů ve zbraní, mužná disciplína rozkazů vydávaných a rozkazů přijímaných, prostá logika vojenské hierarchie – mužům potvrzuje to, co si sami již dříve mysleli, to, že pro důležité věci tohoto světa mají ženy jen okrajový význam, že vlastně jen pasivně přihlížejí dění v hlavním ringu.

Muži, kteří se ve válce znásilnění dopouštějí, jsou obyčejní „kluci“, kteří se stali neobyčejnými jen kvůli vstupu do nejexkluzivnějšího, čistě pánského klubu na světě. Vítězství ve zbraní přináší skupinovou sílu, o které se v civilním životě nikomu ani nesní. Ale je to síla jen pro muže. Neskutěčné postavení světa bez žen se samo stává prvotní skutečností. Brát život má mnohem větší význam než život *dávat* a zbraň v ruce znamená sílu. Zvrácenost války se živí sama sebou. Určitý počet vojáků si musí dokázat svou nově nabytou nadřazenost – dokázat ji ženě, sobě, jiným mužům. Ve jménu vítězství a síly zbraní uděluje válka mužům se svým tichým souhlasem povolení ke znásilňování. Svým charakterem a zdůvodněním odhaluje válečné znásilnění mužskou povahu v její nejčistší podobě, bez náteru „rytířskosti“ nebo civilizovanosti.

[...]

Pokud se znásilnění dopouští vítězná armáda, naprosté opojení z úspěchu je jen jednou jeho součástí. Po činu lze znásilnění chápat též jako část známého vzorce národního zastrasování a podmanění. Říkám „po činu“, protože původní podnět ke znásilnění nevyžaduje náročnou politickou motivaci kromě obecné přezíravosti k tělesné nedotknutelnosti ženy. Ale znásilnění má za války kromě vojenského podnětu i vojenský důsledek. Tím je bezesporu zastrasení a demoralizace obětí.

Národ, který je útočníkem, se zřídka ke znásilnění přiznává.⁶ Doložení válečných znásilnění je věc, kterou se zabývá *druhá* strana, ta je sečitá, ana-

⁶ Výjimkou z tohoto pravidla byly Spojené státy. Jednotlivým případům znásilnění amerických vojáků byla v této zemi věnována velká pozornost. Občas pronikne na veřejnost případ od válečného soudu, kde obhajoba argumentuje zmýlenou totožností. K některým známým případům válečného soudu za znásilnění a obhajoby spočívající ve zmýlené totožnosti došlo za 2. světové války v Japonsku, Okinawě a také za korejské války. Obhajovaní byli vždy černoši. Podobný případ a obhajoba, týkající se dvou amerických vojáků okupací armády v Německu, vyplul na povrch v roce 1971. Známkou měnící se doby jsou případy znásilnění americkými vojáky ve Vietnamu, které na světlo vynesly objevy novinářů dokumentujících hrů-

lyzuje a propagandisticky využívá, když vítí odvane dým porážky. Muži poraženého národa tradičně znásilnění „svých žen“ pokládají za vrcholné ponížení, za jakýsi sexuální konečný úder. Znásilňování je poraženým lidem považováno za součást vědomé snahy nepřítele o jeho zničení. Tradičně si muži přivlastňují znásilnění „svých žen“ jako svou vlastní mučivou bolest z porážky. Tento egocentrický názor má svou částečnou platnost. Kromě opravdového a lidského znepokojení nad osudem blízkých, drahých žen a dětí je jejich znásilnění vojákem vítězné armády přesvědčivým důkazem o impotenci poražených mužů. Ochrana ženy je již dlouho charakteristickým znakem mužské pýchy stejně jako je vlastnictví ženy znakem mužského úspěchu. Znásilnění vítězným vojákem ničí poraženým mužům všechny zbývající iluze o moci a vlastnictví. Tělo znásilněné ženy se stává obřadným bitevním polem, prostorem pro vojenskou přehlídku vítěze. Akt, který se odehrává na jejím těle, je vzkazem mezi muži – jasný důkaz vítězství pro jednoho a porážky pro druhého.

MÝTUS O HRDINSKÉM ZNÁSILNÍKOVÍ

[...]

Ale my víme, že spisovatelé často přehánějí a vůbec – co mohou oprávněně vědět o válce a ženách? Jeden muž, který věděl, byl Čingischán, tvůrce obrovských dobytelských úspěchů Mongolů ve třináctém století. Své božské poslání vysvětloval Čingischán s vážností vhodnou pro své úspěšné postavení. „Nejvyšší povinností v životě muže“, tvrdil ten, jenž se sám řídil tím, co hlásal, „je zlomit nepřátele, hnát je před sebou, vzít jim vše, co bývalo jejich, slyšet pláč těch, kteří je milovali, pojmut mezi svá kolena jejich koně a do své náruče ty nejžádoucnější z jejich žen.“⁷ Myslíme, že přesně takto lze shrnout podobu hrdinského znásilnění: žena je válečnickovou

zy války v jihovýchodní Asii. *We Charge Genocide*, New York, Civil Rights Congress, 1951, 124-125; Herbert Aptheker 1955. *History and Reality*, New York, Cameron Associates, 254-278; a David Breasted 1971. *Two Black GI's on Rape Rap Seek Justice*, *New York Daily News*, 9. 6.

⁷ Harold D. Lasswell 1948. *Power and Personality*, New York, Norton, 43.

kořistí odvedenou stejně jako jejich hrdí koně. Čingischánovi dlužíme za to, že tak výmluvně vyjádřil přímý vztah mezi mužností, hrdinským úspěchem, dobytím a znásilněním.

[...]

Angličan Sir Thomas Malory, který v patnáctém století převyprávěl legendy artušovského cyklu, nečekaně osvětlil některé aspekty rytířského kodexu galantního znásilnění. V díle *Artušova smrt* se zmiňuje o násilnickém rytíři, který při večeri z královské síně od vleče plačící a křičící dámu. Nejenže ji ostatní rytíři nepřispěchají na pomoc, ale sám král je rád, že byla odstraněna, „protože dělala strašlivý hluk“.⁸

Jak se ukazuje, Maloryho pojetí hrdinského znásilnění nebyla jen otázkou čiré fantazie. *Artušovu smrt* napsal Malory v době, kdy si ve vězení Newgate odpykával trest za řadu obvinění, jejichž povaha zůstávala tajemstvím až do roku 1927, kdy po zdlouhavém pátrání v hrabství Warwickshire objevil jistý pečlivý badatel v zaprášených dokumentech pergamen s původním obviněním. Z něj vyplývá, že švihácký rytíř-básník z Newbold Revell podporoval svůj životní styl drancováním a loupením v místních kláštrech a ve dvou případech „se zločinně zmocnil Joany, ženy Hughha Smythe, a obcovaal s ní“; kromě toho Smythově rodině ještě ukradl i domácí majetek.⁹

Sir Thomas Malory a násilník! Otřes z tohoto zjištění byl pro akademickou obec příliš silný. V odpověď na tuto nevíтанou zprávu sevrkla své šiky a ve stylu dvacátého století se vyjádřila v plamenné obhajobě Maloryho, jež jakoby si zašla pro radu ke Společnosti právní pomoci. C. L. Kittredge z Harvardu, doyen všech odborníků na Maloryho, na sebe vzal roli advokáta a odbyl celou věc slovy, že „Dvojnásobné obvinění ze znásilnění je prostě směšné – je to čistě právnícká formule.“¹⁰ Edward Hicks, vědec, který obvinění objevil, se pln rozpaků snažil seč mohl, aby všechno napravil. Psal o svém přesvědčení, že Malory byl věrný manžel¹¹ a že strašné obvinění ze znásilnění nebylo nejspíš ničím jiným, než „hromaděním utrpení“¹². Hicks

⁸ Thomas Malory, *Le Morte d'Arthur*, III, 5 (Eugene Vinaver, ed. 1967. *The Works of Sir Thomas Malory*, Oxford, Clarendon, vol. 1, 103.) Český *Artušova smrt*, Jota, Brno 1997.

⁹ Edward Hicks 1928. *Sir Thomas Malory: His Turbulent Career*, Cambridge, Harvard University Press, 25-26, 96, 105.

¹⁰ Kittredgeův úvod, in: Hicks, *ibid.*, viii.

¹¹ Hicks, 56.

¹² Hicks, 53.

neodolal pokušení přisadit si proti ženě, která před pěti staletími snesla na jeho Maloryho tolik příkoří. Ve snaze zvýraznit pohyby veřejného mínění napsal, že „Nelze s určitostí říci, zda Joan Smyth z Monks Kirby náhodou nesehrála roli Putifanky.“¹³

[...]

Neodolatelné působení Jacka Rozparovače na mužskou obrazotvornost je tak nesrovnatelné s případem neznámého muže, jenž na podzim 1888 sledoval, zohavil a zavraždil pět prostitutek v londýnském East Endu, že se musíme zamyslet nad tím, v čem spočívá jeho přitažlivost. Osobně jsem v nočním programu televizně viděla pár filmů o Jacku Rozparovači, ale vzbudily ve mě jen pocit hrůzy. Jako žena jsem si nemohla pomoci a ztožnila jsem se s ženskými oběťmi, které kráčely po ulicích v mlze a nevěděly nic o číhající smrti. Mám za to, že taková by byla reakce téměř všech žen. Ale nikoliv mužů. Ti, když hovoří o Jacku Rozparovači, překvapivě užívají výrazu „hrdina“. Nikdo menší než bezúhonný kritik Noel Annan (Jékan University College v Londýně) ho v *New York Review of Books* nazval „hrdinou děsu viktoriánské doby“¹⁴. (Annanův článek byl složitě komentovaným shrnutím některých nedávno vydaných knih o viktoriánské zločinnosti a Jacka Rozparovače se dotýkal jen okrajově, přesto bystří vydavatelé *Review* prokázali skvělou znalost svého publika a tučným písmem uvedli jméno „JACK ROZPAROVÁČ“ na titulní stránce.)

Charles McCabe kdysi věnoval Rozparovači celý sloupec v sanfranciském listu *Chronicle*, přičemž se o něm vyjadřoval v takových superlativních jako „velký hrdina mého mládí, zručný řezník lidí, jenž svou práci odváděl na opilých prostitutkách.“ McCabeovo nadšení – Rozparovače přirovnával k britskému „národním pokladu“ – poněkud osvětluje tento kult. Píše, že „Největší historický význam Rozparovače spočívá v tom, že pravděpodobně založil novou školu vraždění – zločin bez motivu, zločin obvykle spojený se sexem.“¹⁵ To je samozřejmě nesmysl, protože vraždy, při nichž dochází k zohavení žen, nejsou nikdy bez motivu. Na jiném místě ve svém článku McCabe spekuluje, že „Rozparovač je... jediný významný vrah v dějinách, jehož jméno neznáme“. To je také směšné, ale obsahuje to alespoň zárodek

¹³ Hicks, 57.

¹⁴ *New York Review of Books*, 17. 12. 1970, 39.

¹⁵ *San Francisco Chronicle*, 7. 10. 1971, str. 43.

myšlenky. Jack Rozparovač se stal významným vrahem a mytickou postavou právě proto, že jeho totožnost zůstala neznámá. Jinými slovy, prošlo mu to. Pokaždé, když se objeví nová teorie o Rozparovačově identitě (v současné době se spekuluje o zhytí příslušníku královské rodiny; všichni, zdá se, souhlasí s tím, že byl „výjimečný“ a „džentlmen“), je to skvělá příležitost vytáhnout na světlo odporné detaily o jeho činech a hrůze, kterou vzbuzovaly. Hrůze v ženách, jak víme, ale ne v mužích. Jestli bude jednou k všeobecné spokojenosti vyřešena záhada kolem jména Jacka Rozparovače – což je věc značně nepravděpodobná – jeho mýtus dozná velké újmy, protože moc, kterou má nad myslí mužů, spočívá právě v jeho nepoznatelnosti, což je skutečnost, se kterou si pohrával sám Rozparovač ve svých posměšných vyzývavých dopisech novinám a místním Výborům bdělosti.

Nemohu opustit Jacka Rozparovače, aniž bych složila svůj hold vždy podnětnému anglickému spisovateli Colinu Wilsonovi, autorovi *Černé ovce* (*The Outsider*), který svůj obdiv k mužským vrahům žen vyjádřil v provokativní *Sběrce vražd* (*A Casebook of Murder*).¹⁶ Wilson předpokládá, že Rozparovač náležel k talentovaným a vládnoucím horním pěti procentům populace, a přiznává se, že byl uchvácen „propagandou jeho činů“. Ve svém živě psaném výčtu sexuálních vražd nachází Wilson pouze jedinou pro něj skutečně odpudivou. Je to lesbická vražda dvou malých dětí. Píše, že kdyby se tato konkrétní vražda převedla do beletristické podoby, nebylo by to zajímavé čtení, protože „Nevídám, jak [by] mohla být pro sexuální normalně orientovaného čtenáře snesitelná.“¹⁷ Přitom se mu vůbec nedělá špatně z ostatních příslušníků jeho galérie, jimiž jsou heterosexuální a homosexuální násilníci, nekrofilové, vrazi, kteří své oběti vybuchají, zabijí sekýrami, snědí jim prsa či pozřou ledviny atd. On opravdu věří tomu, že jsou pro „sexuálně normálně orientovaného“ člověka zajímaví – protože, jak Colin Wilson píše, „Sexuální akt je blízký vraždě... Vrah a jeho oběť jsou ve stejném vztahu jako muž pronikající do těla ženy.“¹⁸

Přednostní postavení Jacka Rozparovače jako mytického hrdiny sexuálního násilí bylo v uplynulých letech ohroženo americkým škrtičem z Bostonu (...). Avšak poté, co se ke zločinům přiznal Alberto DeSalvo, veřejnost

reagovala pocitem zklamání a zrady. Když byl DeSalvo ve vězení zavražděn, novináři využili příležitosti a přepsali příběh škrtiče tak, aby vzniklo podezření, zda vrah třinácti žen byl vůbec chycen.¹⁹ Prorokuji, že škrtičova pověst jako neznámého, hrůzu budícího člověka s nadlidskými schopnostmi, který snad pořád ještě číhá v noci za dveřmi, přecháží život i smrt podsaděho a nudného patrona Alberta DeSalva. Kromě (dobré) knihy a filmu mu přinesl nesmrtelnost Mick Jagger a Rolling Stones v jednom ze svých nejvadelnějších kusů, „Midnight Rambler“ (Půlnoční tulák), ve kterém se typické Mickovy šály stávají škrtičovým provazem.

Reportér jistého časopisu popsal reakci diváků šlících při provedení „Midnight Rambler“ takto: „Keith Richards se pohupuje za zvuků elektrické kytary v dlouhém a nebezpečně erotickém úvodu a Mick si přitom pomalu odvažuje třpytivé zlatou šerpu. Při prvním verši „Už jste slyšeli o bostonském škrtiči“, se najednou setmí a temně rudý světloomet ozářší Jaggerovu siluetu. Plíží se po jevišti jako nějaký útlobocký, multisexuální převtělení Jacka Rozparovače [sic]. Uchopí šerpu jako bič a prudee s ní šlehne... Mě, mě, volají všichni. Udeř mě, Micku.“²⁰

„Midnight Rambler“ je Jaggerovo orgasmické a zintenzivněné jevištní přetvoření nejojhavnější škrtičovy násilné vraždy tříadvacetileté Beverly Salmans, tak, jak ji svými slovy popisuje Alberto DeSalvo v přiznání, které se objevuje v autorizované knize Gerolda Franka. (Muzikologové mohou srovnat Mickův text se stránkami 354-356 v brožovaném vydání *Bostonského škrtiče*.) Po intermezzu Keitha Richardse, přerušovaném slabým „Ach, ne-dělej to, ach, nedělej“ (nářek Beverly), Mick zpívá:

No, už jste slyšeli o bostonském – ááarch

To není jen tak někdo.

No, tak vám povím o té půlnoci – pššš

On zavřel dveře do ložnice...

Bože, udeř ji do hlavy...znásilni ji...pověš ji...

Nůž je nabroušen...po špičkách...ách

Jo to je ono...Byla mrtvá –

¹⁹ Kermit Jaediker 1974. Was De Salvo the Boston Strangler?, New York Sunday News, 6. 1., příloha Leisure, 20-21.

²⁰ Don Heckman 1972. As Cynthia Sagittarius Says – „Feeling... I mean, isn't this what the Rolling Stones are all about?“ New York Times Magazine, 16. 7., 38.

¹⁶ Colin Wilson 1969. *A Casebook of Murder*, London, Leslie Frewin, 133-148.

¹⁷ Wilson, 223-225.

¹⁸ Wilson, 220.

Ách zazněl zvonek v hlavě,

Ahoj, už jste někdy viděli takhle mrtvou?^{21*}

„Midnight Rambler“ končí v Jaggerově crescendo, „Rozbijte vám vaše okna ze zrcadlového skla / Svou pěsí, svou pěsí prorazím vaše dveře z pancéřové oceli / Svůj...nůž...vám...vrazím do hrdla.“** Přeměna je kompletní. Mick se stal legendárním škrtičem, a to s větší grácií a stylem, než kdy měl jeho původní předobraz.

V létě 1965 se na zdech stanice metra v Greenwich Village objevil podmanivý nápis. Vyjadřoval se stručně a jasně – „Mick je sex“. Byla to doba „Satisfaction“ (Uspokojení), prvního velkého hitu Rolling Stones („I can't get no satisfaction, well I try, well I try...“; „Nemohu dosáhnout uspokojení, ale snažím se, snažím se...“). Počátkem sedmdesátých let, alespoň jak tomu nasvědčuje „Midnight Rambler“, „Sympathy for the Devil“ (Sympatie pro ďábla) a „Let It Bleed“ (Nech to krváčet), se však sexuální uspokojení již hledalo v dramaticky ztvárněném simulovaném násilí vzbuzujícím autoerotické potěšení. V roce 1969 vyvrcholilo turné Rolling Stones neštěstím v Altamontu²², kde dění na jevišti k Jaggerovu nelicencímu překvapení vyvolalo u publika nekontrolované davové šílenství, které se zvrhlo v opravdové násilí. Alespoň se to tak jeví z filmového dokumentu *Gimme Shelter* (Dej mi přístřeší). Jednoho muže ubodali a k smrti utloukli tělesní strážci Rolling Stones, jimiž byli členové Hell's Angels a k odstartování jejich agre-

* Well, you heard about The Boston -aghhhh
It's not one of those.

Well, talkin' 'bout the midnight - shhhhhh

The one who closed the bedroom door ...

Oh God, hit her head ... rape her ... hang her ...

The knife sharpened ... tiptoe ... uhhhh

Oh just that ... She was dead -

Uhhh, the brain bell jangled,

Hello, have you ever seen so dead?

²¹ „Midnight Rambler“, text a hudba Mick Jagger a Keith Richards. © 1969 ABKCO Music, Inc.

** I'm gonna smash down on your plate-glass window / Put a fist through your steel-plated door / I'll... stick ... my... knife right down your throat.

²² Pro dobrý popis a fotografie události, viz Ralph J. Gleason 1970. Aquarius Wept, Esquire, August, 84 a dále.

sivního chování stačil jen nepatrný podnět. Méně známa, ale v jedněch feministických novinách ze západního pobřeží naštestí publikována, byla výpověď očitého svědka znásilňování, ke kterému na tomto koncertu s volným vstupem docházelo.

Jagger a Rolling Stones nebyli ojedinělým příkladem násilné sexuality v dobách rozkvětu hard rocku. Jim Morrison ze skupiny Doors a Jimi Hendrix, oba dnes již po smrti, prožili závažné kariéry, jejichž úspěch byl postaven na simulovaném jevištním hanobení žen pro autoerotické potěšení. Bez zajímavosti není ani zpráva, že právě v této době se objevila skupina, jež si říkala The Amboy Dukes (Vévodové z Amboy)²³ podle románu Irvinga Shulmana z druhé poloviny čtyřicátých let o partě z Brooklynu, v němž vrcholnou scénou je znásilnění dívky ze sousedství, která Vévodům nechtěla „podržet“. Je to jeden z nejkriklavějších příkladů romantického okouzlení násilím, jaké lze najít. Ale Rolling Stones byli a jsou v tomto směru šampioni a jejich krátké, nešťastné spojení s Hell's Angels z Kalifornie ukázalo, jak nebezpečnou může být oslava násilí.

[...]

O B Ě T I : S C Ě N A

„VŠECHNY ŽENY CHTĚJÍ BÝT ZNÁSILNĚNÝ“

„ŽÁDNÁ ŽENA NEMŮŽE BÝT ZNÁSILNĚNA PROTI SVÉ VŮLI“

„ŘÍKALA SI O TO“

„KDYŽ UŽ SE ZNÁSILNĚNÍ NEVYHNĚTE, TAK SE ASPOŇ UVOLNĚTE A UŽIJTE SI TO“

Takové jsou pověry mužů o znásilnění, překroucené pravdy, které určitým způsobem řídí výraz ženské sexuality. Tyto mýty jsou ve středu zájmu naší diskuse, neboť jsou pevně zakořeněné v myslích většiny mužů a považují mužské moci už je taková, že se jí daří přesvědčit mnoho žen o pravdivosti těchto pověr. Když se žena dobrovolně účastní na vlastní porážce, půl bitvy je vyhráno.

²³ Rocková skupina propagovaná v *Rolling Stone*, 27. 5., 1971, 64; knižní publikace: Irving Shulman 1947. *The Amboy Dukes*, New York, Doubleday.

Skrty za komplikovanými frázemi se mužské mýty o znásilnění objevují jako úhelne kameny řady pseudovědeckých zkoumání ženské sexuality; jsou citovány četnými „experty“ v otázkách sexuální kriminality. Vynořují se v literatuře; jsou municí pro vypravěče oplzlých vtípů. Záměrně zatemňují skutečnou povahu znásilnění.

Muži mají dobrý důvod tvrdošíjně lpět na přesvědčení, že „všechny ženy chtějí být znásilněny“. Jelikož znásilnění je čin, kterého se muži dopouštějí ve jménu své mužnosti, je v jejich zájmu věřit, že ženy po znásilnění touží – ve jménu své ženskosti. Nastolili tak dichotomii, v níž jeden dělá a jedné „je děláno“. Tato víra je něčím víc než jen arrogantní necitlivostí; je to víra v naprostou oprávněnost mužské nadvlády.

Jakmile je nastolena skutečnost, že všechny ženy tajně touží po násilném aktu, je možné ji podpořit tvrzením, že „Žádná žena nemůže být znásilněna proti své vůli“. Jednu z jeho obměn – „Jehlu, která se kroutí, nelze navléknout“ – použil jako krutý žert Balzac v jedné ze svých *Rozmarných povídek*²⁴ a podle mých zpráv ji do omrzení opakují profesori práva ve snaze humorem okorenit své úvodní přednášky z trestního práva. Na první pohled se zdá, jakoby toto tvrzení naznačovalo, že pokud je vůle ženy dost pevná nebo pokud je ona sama dost hbitá, může uniknout nezraněna. Čtyřista znásilnění končících zavražděním obětí, ke kterým dojde v této zemi za jeden rok, a množství skupinových znásilnění by mělo být dostatečným potvrzením o lživosti tohoto tvrzení. Avšak výrok, že „žádná žena nemůže být znásilněna proti své vůli“, nemá za úkol přesvědčit ženy, aby se s útočníkem pustili do boje – naopak, lživě naznačuje, že nic takového jako donucení k souloži násilím vůbec neexistuje, protože každá žena si přeje být znásilněna.

„Říkala si o to“ je klasický způsob, jakým násilník svaluje vinu na svou oběť. Toto oblíbené přesvědčení, že žena svede či „vydrazdí“ muže ke znásilnění nebo že znásilnění zavíní svým neopatrným chováním, je součástí kouřové clony, kterou muži vypouštějí, aby zakryli své činy. Nejistota žen je tak hluboká, že se mnoho (snad i většina) obětí znásilnění s velkým utrpením pokouší odhalit, co v jejich chování, způsobech, či oděvu vyvolalo ten strašlivý čin proti nim.

Poslední pravda, které se musíme věnovat – „Když už se znásilnění ne-

vyhnete, tak se aspoň uvolněte a užijte si to“ – záměrně zlehčuje fyzické zneuctění, ke kterému při znásilnění dochází, je to mávnutí rukou nad lidskou pohanou, které bere chuť k odporu. Platnost rádobytípné rady, že ačkoliv jste si její sama nevolila, může i násilný sexuální akt být legrace, pokud se zúčastníte hry a nedáte najevo svůj názor a city, závisí na dvou předpokladech: (a) vítězství muže je neodvratné a (b) „všechny ženy chtějí být znásilněny“.

Opravdu chtějí být ženy znásilněny? Opravdu vyžadujeme ponižování a porušení naší tělesné integrity? Opravdu psychicky potřebujeme, aby se nás někdo násilím zmocnil, aby nás polapil, zneuctil a zpusťošil? Opravdu se musí feministka zabývat touto nehoráznou otázkou?

Smutnou pravdou je, že ano, opravdu se jí musí zabývat, protože tak rozhodla populární kultura, ve které žijeme, kterou přijímáme a ke které sa my přispíváme. Při bližším pohledu si však ve skutečnosti mnohá kulturní poselství protřečí. Jednou se objeví myšlenka, že všechny ženy chtějí být znásilněny, a podruhé slyšíme, že nic takového jako znásilnění vlastně neexistuje, že výkřik „znásilnění!“ je vlastně jen výkřikem ženské pomsty a postkoitální nevráživosti. V každém případě je ale na vině žena.

[...]

V legendách a vyprávěních nevytvořila historie mýtus silné ženy, jež se úspěšně brání tělesným útokům, ale mýtus krásné ženy umírající násilnou smrtí při pokusu o obranu. Jsme poučeni, že dobrá hrdinka je mrtvá hrdinka, protože vítězství dané fyzickou převahou je mužskou výsadou, která se neslučuje s ženskostí. Vidíme, že obětování života je nejdokonalejším svědectvím ženské cti a bezúhonnosti.

Oslavování ženy, jež zemřela násilnou smrtí se sexuálním podtextem, co by hrdinky je charakteristické pro křesťanství, starozákonní judaismus její nezná. Podobnost o ženském utrpení – nebo utrpení mužským – příznakem chybějící v pragmatickém hebrejském Starém zákoně, kde ještě lze nalézt silné a fyzicky vítězné ženy jako pozůstatky nedokonale patriarchální vlády. Například v Knize Judit tato okouzující izraelská vdova vědomě riskovala možnost sexuálního útoku, aby mohla zabít Holoferna v jeho stanu. Nejenže mu Judit urázla hlavu a unikla bez zranění, ještě inspirovala svůj národ k vojenskému vítězství. Příběh Judit sice může být pro malé dívky poučný, ale tato hrdinka nebyla přesně tím vzorem, který by jakýkoliv normální patriarchát mohl nabízet k napodobování. Judit a její kniha se objevují pouze v hlubinách pochybných apokryfů.

²⁴ Honoré de Balzac, Kterak krásná panna z Portillonu v rozpaky uvedla svého soudce, *Rozmarné povídky* III (Contes drolatiques), Praha: Hejda a Tuček, 1925.

To Lukrecie, dřívější hrdinka starověkého Říma, byla z přijatelnějšího těsta. V jistém smyslu i ona sloužila jako katalyzátor k osvobození svého lidu. Poté, co ji znásilnil diktátorův syn Sextus Tarquinius, si cudná Lukrecie, aby nepřinesla hanbu svému muži, vzala život, a tím inspirovala Římany k vyhnání Tarquinia z jejich města. Tak vznikla Římská republika. Známý k vyhnání Lukrecie (o němž píše i Shakespeare) sloužilo patriarchálním cílům silnější Lukrecie (o němž píše i Shakespeare) – sebevraždou nebo chytěním lépe než vítězství Judity, ale žádný z těchto vzorců – sebevraždou nebo chytěním – poprava nepřítelů – nebyl tím pravým, co křesťanství vyžadovalo od svých ženských konvertitů.

[...]

Prohlášeny za svaté stejně tak pro svou násilnou smrt jako čistotu svých krátkých životů jsou Anežka, Agáta, Lucie, Filoména, Zuzana a mnoho jiných oslavovaných katolickou tradicí jako panenské mučednice.²⁵

I pro zbožné katolíky je obtížné rozlišit smutné osudy těchto dívek. Každá z nich byla krásná a pocházela z dobré rodiny, každá si zvolila raději mučednickou smrt než nedobrovolný pohlavní styk či snatek s pohanským bezvěrcem a každá zemřela bolestivou a krutou smrtí, aby zůstala neporušena její křesťanská víra i panenství. Nejznámější ze všech panenských mučednic, svatá Anežka, bylo jen dvanáct let. Nahou ji uvrhli do nevěstince jako součást obvyklého trestu za „těžké provinění“, ale zázrakem byla její čest uchována. Jako neposkvrněná panna byla malá Anežka státa.

Anežka dodnes zůstává patronkou tělesné čistoty v náboženské nauce pro katolická děvčátka, ale v roce 1950 jí vyrostla moderní a sporná sestřička. Kanonizací Marie Goretti (1890-1902)²⁶ římská církev překvapivě zmodernizovala své pojetí panenské mučednice. Maria Goretti nebyla žádná legendární oběť z pradávných dob náboženského pronásledování – byla zavražděna při pokusu o znásilnění v Itálii ve dvacátém století.

Tato jedenáctiletá rolnická dívka utrhla od dvacetiletého zemědělského dělníka Alessandra Serenelliho čtrnáct bodných ran, zatímco ona sama volala, „Ne, ne, Alessandro, Bůh si to nepřejí.“ V očích církve bylo duka-

²⁵ John Coulson, ed. 1958. *The Saints*, New York, Hawthorn Books; Thurston a Attwater, eds. 1956. *Butler's Lives of the Saints*, New York, J. J. Kennedy & Sons.

²⁶ Vedle publikací Coulsona a Thurstona a Attwatera jsem použila následující prameny: Maria Cecilia Buehrle 1950. *Saint Maria Goretti*, Milwaukee, Bruce Pub.Co.; Alfred MacCort 1951. *Lily of the Marshes*, New York, Macmillan; Pietro DiDonato 1962. *The Penitent*, New York, Hawthorn Books. Pro jednotlivé citace viz dále.

zem její svatosti to, že nepozvedla svou ruku proti Serenelliho ranám, ale veškeré své úsilí směřovala k obraně své počestnosti. Navíc, před smrtí útočníkovi odpustila, stejně jako to učinila její trpící matka.

Maria Goretti byla prohlášena za svatou na základě svého odporu k hříchu. V kanonické terminologii zemřela při obraně křesťanských zásad a nikoliv tedy při obraně víry v obecném smyslu. Tento bezprecedentní vývoj v dějinách martyrologie je prodchnut nejen mystériem náboženským, ale i politickým. Když byl zahájen apoštolský průzkum Mariny svatosti, některé německé katolíci prosazovali kanonizaci jedné bavorské dívky, zavražděné za podobných okolností o století dříve, ale ta byla Marií velmi brzy odsunuta²⁷. Jedním z faktorů působících v Mariin prospěch byl italský nacionalismus, ale byly tu i jiné důvody. Na rozdíl od původních mučednic byla Maria Goretti chudým dítětem zemědělců, což pro Vatikán a jeho snahy obnovit viru mezi pracujícími vrstvami v poválečné, politicky rozbourané Evropě nebylo bez důležitosti. Ale klíčovým faktorem bylo kupodivu exemplární chování samotného násilníka.

Kdyby Alessandro Serenelli své úmysly uskutečnil, Marina smrt by byla, řečeno kanonickým jazykem, pouze prázdňným gestem. Ale nejde jen o to, že Serenelli od svých pokusů upustil – u soudu a později při apoštolském výslechu přiznal, že než ji zabil, dal své oběti možnost podvolit se. Po šesti letech výkonu trestu měl tento nelítostný vrah ve své cele vidění Marie (přišla k němu celá v bílém a v rukou držela květiny) a dal se na pokání. Po svém propuštění – odseděl si dvacet sedm let – se šel Serenelli omluvit Mariině matce. Své dny dožil jako laický bratr a zahradník v kapucinském klášteře a pokorně sloužil Mariině svaté památce. Podle zpráv v novinách byl dokonce přítomen v chrámu sv. Petra při příležitosti jejího blahorečení²⁸, ale tato skutečnost byla později kategoriicky popírána²⁹.

Tisíce žen bylo znásilněno vojáky útočících armád bez rozdílu během dlouhých let druhé světové války, ale pokud měla tato zkušenost něco společného s popularitou Marie Goretti jako kandidátky na světi, zůstala nevyřčena. Když ji v roce 1947 prohlásil papež Pius XII. za blahoslavenou,

²⁷ DiDonato, 147-148.

²⁸ *Slayer Attends Girl's Beatification 45 Years After He Murdered Her*, *New York Times*, 28. 4., 1947, 25.

²⁹ DiDonato, 159.

uváděl jiné důvody pro tento bezprecedentní církevní zájem o panensku obětí pokusu o znásilnění. Nazýváje Marii Goretti druhou svatou Anežkou, využil této příležitosti ke střízlivosti na ohrožování ženské počestnosti filmy, tiskem, módou a komunistickými organizacemi mládeže. „V naší době,“ notoval si s příznačnou vágností, „byly ženy dokonce uvrženy do vojenské služby, a to se závažnými důsledky.“³⁰ Proti rozpadu morálky žen stál zářný příklad malé Marie Goretti, která bránila svou křesťanskou čest až do smrti a která z útočnicka učinila kajícího. Může vůbec existovat dokonalejší vyjádření ženské role?

O tři roky později byla Maria Goretti prohlášena za svatou. Šlo o nejrychlejší kanonizaci v análech moderní křesťanské historie; svědkem mu byl největší dav, který se kdy na náměstí sv. Petra při takové příležitosti sešel³¹.

Za svého života nebyla tato statná a robustní rolnická dívka³² nikdy fotografována – její ovdovělá matka byla na takový přepych příliš chudá – ale ikonografové se nedali odradit. Svatá Maria Goretti byla po smrti zidealizována do podoby něžné a křehké krásy tisknoucí si konvalinky k hrudům³³.

[...]

Tvůrci hollywoodské továrny na sny vybírali své hrdinky tak, aby odpovídaly jejich vlastním sexuálníм fantaziím, a ty se pak staly významným poučením pro naši ženskou realitu. V padesátých a šedesátých letech si film představoval žádoucí ženu jako dětské stvoření, krásné a zranitelné. Síla, hrdinství, neporazitelnost a zralost středního věku, to byly vlastnosti vyhrazené pro muže, kteří odjížděli směrem k zapadajícímu slunci. Pro ženy byla sexuální přitažlivost neoddelitelně spjata se zranitelností, ať už se jednalo o náladovou Avu Gardner či křehounkou Miu Farrow³⁴. Těch několik málo dam velkého světa, které stereotypu nevyhovovaly, jako Joan

³⁰ Thurston a Attwater, vol. III, 28-29. Viz též *New York Times*, 25. 6., 1950, 9 pro obdobnou řeč při Marině svatořečení.

³¹ Buehrle, 158; Thurston a Attwater, *ibid.*

³² DiDonato, 185.

³³ *L'Art Sacre* (Paris), květen-červen 1951, 14.

³⁴ *Příběh lásky* (Love Story), nejpopulárnější film roku 1970, byl klasikou ukázkou tohoto trendu. Dramatičnost – při jinak chudé zápletky – filmu dodávala předčasná smrt krásné a temperamentní mladé ženy. Časopis *Time* film nadšeně vítal jako „návrat k romanci“. *Time*, 11. 1. 1971, obálka, 40ff.

Crawford nebo Bette Davis, jež přetrvaly ze čtyřicátých let, dostávaly kromě nepřijemných postav „superpotvor“ zanedbatelně málo rolí.

[...]

Kdyby člověk neznal všechna fakta, mohl by dojít k závěru, že ženy jsou k umírání náchylnější než muži. Ale opak je pravdou. Ženy žijí déle než muži, mají méně smrtelných nehod, umírají méně často násilnou smrtí a v počtu sebevražd je mužů překonávají v poměru tři ku jedné. Přesto věčným obrazem krásné a žádoucí ženy je dáma s kaméliemi kašlající na smrtelném loži, Mimi umírající na souchotě ve své podkrovní mansardě, Madam Butterfly zabíjející se z nešťastné lásky, Carmen probodená před arénou, princezna uvězněná ve své věži, Botticelliho Venuše se smutným očima, Hollywoodská hvězdička s tmavými brýlemi a nešťastným milostným životem, v dvaceti osmi letech mrtvá mezinárodní topmodelka – seznam je nekonečný.

[...]

Vražda krásné mladé ženy není o nic tragičtější a politováníhodnější, než vražda ženy nepohledné. Je tomu tak pouze v kultuře, která si ženské krásy cení nad jiné vlastnosti. Tím, že se na zahubení krásy klade tak velký význam, nese krása sama zárodky svého zničení. Noviny *Daily News* chtějí úmyslně vytvářet mýtus fascinující destrukce, ale jejich vydavatelská praxe tuto funkci plní tím, že přináší zprávy o činnorodých mužích, které koření zprávami o ženách jako obětech, přičemž více místa se dostává obětem pohledným. Tímto způsobem je potvrzována pravdivost mýtu, že znásilnění je zločinem z vášně a podnětem k němu je ženská kráska, a ženy jsou utvrzovány v přesvědčení, že znásilnění, nebo dokonce zavraždění, je důkazem jejich krásy. *Půvab Krásky je potvrzen Netvorem: nemusíme být všechny krásné, ale všechny můžeme být obětmi.*

Od ledna do prosince roku 1971, kdy v Indii s převahou vyhrála volby Indira Gándhi a kdy New York navštívila Golda Meir, byly na přední straně *Daily News* všechny titulky týkající se žen o neštěstích, zločinech, a znásilněních – s jedinou výjimkou svatby Tricie Nixonové. „MATKA A DÍTĚ ZABITY V QUEENS“ ... „DĚDIČKA Z NEW YORKU PO UVĚZNĚNÍ UMÍRÁ“ ... „ALICE VINNA Z VRAŽDY 1. STUPNĚ“ ... „OSMILETÁ POHŘŠOVANÁ DÍVKA NALEZENÁ MRTVÁ“ ... „K SMRTI UBODÁNA VE VÝTAHU“ ... „ZÁHADNÉ ÚMRTÍ ROZVEDENÉ“. Zatímco silní a odvážní muži, žijí a zdraví, třímali pevně v rukou otěže vlády, chytali zločince, hašili požáry, vedli stávky a potlačovali je, létali na Měsíc a vítězoslavně se vraceli zpět.

O B Ě T I : Z L O Č I N

[...]

V předcházející kapitole jsem probírala způsoby, kterými se *představa* znásilnění stává mytickou a fascinující nejen pro násilníka, ale i pro oběť. Skutečný čin však s pohádkovou romantikou nemá nic společného. Skutečnost nahrazuje mýtus svou prudností. Žena si nevolila toto bitevné pole ani tento způsob boje a typ útočníka. Její pozice je zároveň nepřipravená a obranná. Nemůže vyhrát; když bude mít štěstí, může uniknout nezraněna.

Metoda použitá proti ní je násilí, či hrozba násilí, protože prvořadou potřebou mužného chování je právě přehlídka té síly, které se ona od dětství učila slavnostně zřikat. Je nezpůsobila pro tento soubor. Ženská ji učila prohrávat.

Podle nepříznivého poměru sil je o deset centimetrů menší a o 12 kilogramů lehčí než mužský útočník. Tato skutečnost hraje v její neprospěch nejen po stránce fyzické, ale působí i psychologicky, přesto horší než rozdíl ve velikosti je rozdíl v celoživotním postoji k síle. Jemu bylo od dětství vštěpováno, aby posiloval svaly a zpevňoval své pěsti. Ona se učila přikladat větší váhu jemné pokožce, šňhlému zápěstí, hebkému stehýnku a nožce beze svalů. Jeho oděv mu umožňuje volný pohyb. Jeho obuv je pevná; široké podpatky mu dodávají sílu. Ona má oblečení, které je přímo navrženo, aby volnému pohybu bránilo, a tenký materiál zdůrazňuje její zranitelnost. Stačí jedno trhnutí a její blůza je roztržena. Jedno zakopnutí a její punčochy jsou rozbité. Její sukně umožňuje snadný přístup. Jeden posuněk, jeden pohyb a ona je ponižujícím způsobem odhalena. Její chatrné boty mají pásky, jež se snadno přetrhávají, a podpatky, které se ulamují. Není schopna útěku.

[...]

V roce 1972 jsem byla pozvána, abych promluvila na semináři před příslušníky policie, kteří prodělávali v policejní akademii výcvik na povýšení z poručíků na kapitány. Hovořila jsem o znásilnění a odměnou od třiceti shromážděných mužů mi bylo posměšné pokřikování a salvy smíchu. „Zlato, přece nevěříš, že znásilnění fakt existuje?“, volal na mě jeden z poručíků. „A vy snad ne?“

„Nééé“, ozvala se jednohlasná odpověď. Několik měsíců po semináři jsem navštívila místní oddělení policie v Greenwich Village a požádala jsem jednoho seržanta, aby mi ukázal statistiky znásilnění. V tom měsíci bylo

hlášeno třicet pět případů, o deset víc, než ve stejném měsíci loňského roku. Oddělení provedlo dvě zatčení.

„To není zrovna imponantní výsledek,“ řekla jsem.

„Nemějte obavy,“ uklidňoval mě seržant. „Víte, co ty případy většinou obnášejí?“

„Co obnášejí?“ zeptala jsem se.

„Prostitutky, které nedostaly zapláceno,“ řekl s přesvědčením a zavřel knihu.

I přes svou znalost zákona, který mají prosazovat, chovají policisté představy často totožné se stereotypním názorem na znásilnění, který je typický pro zbytek mužské kultury. Naneštěstí pro oběť znásilnění je právě tento příslušník policie osobou, která si ověřuje, jak moc bylo oběti ublíženo. A policista, který nevěří, že něco jako znásilnění vůbec existuje, musí nutně dojít k jedinému závěru.

SVĚDECKÁ VÝPOVĚĎ: Nakonec mi řekli, že jsou přesvědčeni, že lžu. Říkali, že jsem asi měla styk se svým klukem a bála jsem se, že jsem v jiném stavu. Taký spekulovali o tom, že mě navedl můj kluk. Chtěli vědět, jestli po mě někdy nechtl, abych měla styk s jeho kamarády.

Ve svém výzkumu memphiské oblasti zjistila Brenda Brown, že pouze 1.02 % všech obětí znásilnění byly prostitutky. Ve zprávě pro své nadřízené píše: „To poněkud zpochybňuje tvrdošjnou uklidňující představu, že mnoho obětí znásilnění jsou ve skutečnosti prostitutky, které nedostaly své peníze.“ A když město New York vytvořilo svou zvláštní skupinu pro analýzu znásilnění vedenou policistkami, zjistilo se, že pouze 2 % všech hlášených případů byly nepravdivé – což je zhruba stejný poměr falešných hlášení obvyklých i pro jiné druhy zločinů.

Zdlouhavý rozbor v Právnickém zpravodaji pennsylvánské univerzity (*University of Pennsylvania Law Review*) se pokoušel změřit metr, který policisté používají, když rozhodují o tom, zda došlo ke znásilnění nebo ne. Znásilnění hlášená „za pár hodin“ a případy, v nichž figurovaly cizí osoby, zbraně a „skutečné násilí“ měly největší naději, že jim policisté budou věřit. Znásilnění, ke kterým došlo v automobilu a spáchal je neznámý muž, byla považována za méně věrohodná než ta, ke kterým došlo doma nebo na ulici. Všechna znásilnění na schůzce, ke kterým došlo v automobilu, byla podle pennsylvánské studie považována za nepodložená. Ač-

koliv zákon nepovažuje opilstost obětí za polehčující okolnost, policejní práce zamítla 82 % takových žalob. Nemí bez zajímavosti, že policie zřejmě spíše uvěřila žalobkyni, která tvrdila, že křičela, než té, která se bránila mlčky.

[...]

Porota stojí před stejnou otázkou jako předtím policie: Došlo ke zločinu? Na rozdíl od vraždy, kde přítomnost mrtvoly nasvědčuje skutečnosti, že byl opravdu spáchán zločin, a na rozdíl od loupeže, kde je ukradené zboží, pokud je policie objeví, označeno a ošitkováno jako předmět doličného čísla jedna, a na rozdíl od případů násilného napadení a ublížení na zdraví, kde jsou zřejmé fyzické stopy hlavním průkazním materiálem, důkazy o znásilnění jsou leckdy méně hmatatelné. „Donucení k nedobrovolné souloži“ nezanechává žádné *corpus delicti*, žádné materiální zboží a nemusí ani zanechat stopy po ublížení na těle.

Co má tedy porota k dispozici? Slovo ženy, která tvrdí, že byla znásilněna, a slovo muže, který to popírá. Existuje celá řada trestních situací, kdy je porota nucena vážit „slovo proti slovu“, a od dob svého vzniku vždy poroty odsuzovaly nebo zprošťovaly viny pouze podle toho, komu uvěřily. Ale znásilnění je jediný zločin, v němž je ze zákona obět definována jako žena a útočník jako muž. U soudu, kde se oběť stává „navrhovatelkou“ nebo ještě ostřeji řečeno „žalobkyní“ a útočník „obžalovaným“, slovo proti slovu v každém případě znamená slovo ženy proti slovu muže.

Vzhledem k tomu, že povaha znásilnění staví muže proti ženě, že znásilnění je záměrné překroucení prvotního pohlavního aktu, kdy se muž spojí se ženou po vzájemném souhlasu, se mužský zákon snaží měřit tak relativní a kvalitativně neoddělitelné pojmy jako morální charakter, síla, strach, souhlas, vůle a odpor, aby uspokojil převažující mužský zájem, který chce nalézt za ženskou přísahou, jejím slovem a svědectvím nikoliv vzájemný styk a následnou pomstychtivost a hněv, ale objektivní, hmatatelný zločin.

Nejvyšší soudce Sir Matthew Hale, slavný anglický právník ze sedmnáctého století, si zajistil nesmrtelnost, když napsal, že „Znásilnění je obvinění, které se lehko vznáší a obtížně dokazuje, ale ještě obtížnější je obhajovat obviněného, který nikdy není úplně nevinný“³⁵.

³⁵ Matthew Hale 1847. *History of the Pleas of the Crown*, Philadelphia, R. H. Small, vol. I, 634.

Haleovo starodávné kázání, toto „prastaré rčení citované snad každým právníkem, který kdy psal o znásilnění“, jak se o něm v *Kalifornském právníkém zpravodaji* (California Law Review) vyjádřila Camille E. LeGrand³⁶ i přes svou popularitu jen těžko odolává zkoušce času. Jelikož čtyři z pěti znásilnění nejsou vůbec hlášena, můžeme kategoriicky prohlásit, že pro ženy není znásilnění „obviněním, které se lehko vznáší“. Avšak ty ženy, které své znásilnění ohlásí, brzy zjistují, že se skutečně „obtížně dokazuje“. Pokud se týká obviněného, který nikdy není úplně nevinný ani úplně vinný, snad s jedinou výjimkou jižanských případů mezirasových útoků, bývá úspěšná právnícká obhajoba hračkou.

LeGrand poukázala na to, že jakkoli irelevantní se může Haleovo prastaré rčení zdát v souvislosti s americkou realitou dvacátého století, bylo přes to ještě v roce 1973 zahrnuto mezi standardní pokyny pro případy znásilnění v kalifornské příručce pro porotce. Tam jej také následovalo upozornění, že „Zákon vyžaduje, abyste svědectví ženy v případě jmenované posuzovaly obezřetně“³⁷.

To, že se svědectví ženy má posuzovat obezřetně, je podstatou přístupu ke všem případům znásilnění od chvíle jejich nahlášení až po mnohem vzácnější chvíli, kdy se dostanou před soud. Nejde totiž jen o to, že se stává „slovo proti slovu“. Problém spočívá v oblíbené mužské domněnce, že ženy mají sklony ke lhaní.

ŽENY V PROTÍÚTKU

[...]

Pokud znásilnění umístíme tam, kam opravdu patří, tedy do kontextu současné zločinnosti a nikoliv do zorného úhlu starodávného kodexu mužnosti, uchová si tento zločin svou jedinečnost na rozhraní mezi loupeží a přepadením. V jednom činu se tu spojuje útok tělesný a mentální se „vzetím si“ pohlavního styku za použití násilí nebo pod jeho pohružkou. Přes to rozdíl mezi znásilněním a přepadením či loupeží jsou stejně zřetelné ja-

³⁶ Camille E. LeGrand 1973. *Rape and Rape Laws: Sexism in Society and Law*, California Law Review, vol. 61, 932.

³⁷ *Ibid.*

ko podobnost mezi nimi. V žalovatelných případech přepadení je tělesné poškození oběti zřejmé. V případě znásilnění nepředstavuje pohruška násilí hmatelný důkaz tak, jak tento pojem obvykle chápeme, ačkoliv sex je mužů tradičně považován za „ženský poklad“, přesněji řečeno, u znásilnění umožňuje pohruška násilí dosáhnout vysoce ceněné sexuální služby, a to prostřednictvím dočasného přístupu k intimním orgánům oběti s úmyslem nejen „si vzít“, ale také ponížit a pokořit.

Taková je tedy moderní realita znásilnění určovaná praxí dvacátého století. Není to však realita znásilnění určovaná zákonodárstvím dvacátého století.

Aby se v americké soudní síni mohl sexuální útok kvalifikovat jako znásilnění, musí dojít k „násilnému, třeba i nepatrnému, proniknutí penisu do vagíny“. Jinými slovy, zákon znásilnění definuje jako heterosexuální trestný čin, charakterizovaný spojením genitálií. Náš argument začne právě u této posvěcené a zúžené definice, která je absolutní podmínkou všech trestních řízení ve věci znásilnění.

To, že spojení genitálií je „nejhorším možným“ sexuálním útokem, který může člověka potkat, že si zaslouhuje zdaleka nejvyšší tresty, které jsou v některých amerických státech stejné jako tresty za vraždu, zatímco všechny ostatní formy sexuálního útoku jsou shrnuty pod společný název sodomie a nesou s sebou menší tresty, můžeme považovat pouze za překonanou mužskou představu, která pro současný zločin už ztratila platnost.

V dnešních dobách se sexuální útok málokdy omezuje na násilné spojení genitálií a není ani striktně záležitostí mužů útočících na ženy. Tradice a biologické možnosti učinily z vaginálního znásilnění specifický politický zločin se specifickou politickou historií, ale průnik se může uskutečnit také do úst nebo do konečníku. I když penis stále zůstává nejoblíbenější zbraní útočníka, jeho hlavním nástrojem pomsty a vítězoslavnou ukázkou moci, nebývá to jeho nástroj jediný. Hole, lahve a dokonce i prsty často nahrazují tu „přirozenou“ věc. Stejně jako mohou muži pronikat do ženských těl i dalšími otvory, činí tak i jiným mužům. Kdo je schopen rozhodnout, že sexuální ponižení způsobené násilným proniknutím do úst nebo konečníku je menším narušením soukromého, intimního prostoru, menším porušením myslí, duše a osobní celistvosti?

Všechny sexuální akty vynucené na nedobrovolných obětech vyžadují, aby byly zákonem posuzovány jako stejně závažné, protože cesta, kudy byl průnik veden, je méně důležitá než úmysl ponižít. Obdobně by závažnost

trestného činu neměla být vázána na pohlaví oběti. Je jasné, že se zákon musí dát do pohybu tímto směrem.

[...]

Současné zákonodárství definuje znásilnění jako násilné vynucování hlavního styku na těle ženy, která není *manželkou* útočníka. Vynětí z trestního stíhání manželů, kteří své ženy fyzickým násilím nutí k sexuálnímu spojení, je stejně staré jako původní definice znásilnění totožná s pradávou formulací biblického původu, to jest „nezákonné tělesné obcování“. Pro naše biblické předky bylo jakékoliv obcování mimo manželství „nezákonné“. A jakékoli obcování v manželství bylo tudíž „zákonné“. Jak se zákon vyvíjel, bylo nemyšlitelné, že by manžel mohl být postižen za znásilnění své manželky, protože zákon byl přijat na ochranu *jeho* zájmů, nikoliv zájmů jeho ženy. Sir Matthew Hale vysvětloval svým soudcům v sedmáctém století, že „Manžel se nemůže provinit znásilněním své manželky vzhledem k tomu, že neodvolatelným manželským slibem se žena svému muži v tomto smyslu vzdala“³⁸. Jinými slovy, sňatek znamená souhlas s hlavním stykem za všech okolností a manžel má podle podmínek této smlouvy zákonné právo souložit se svou ženou i násilím a proti její vůli.

Nejznámější manželské znásilnění v literatuře, které se v televizní seriálové adaptaci odehrává přímo na obrazovce, ale v románu probíhá mimo scénu, je znásilnění Ireny Soamsem v Galsworthyho díle *Sága rodu Forsyťů*. Autor vysvětluje Soamesův názor, který reprezentuje názor Každého Manžela, ačkoliv možná ne samotného Galsworthyho, jako přesvědčení, že tímto způsobem odmítnutý manžel „pouze uplatnil svá práva a zachoval se jako muž“. Ráno poté roznímá Soames o samotě, zatímco v ložnici je stále slyšet pláč Ireny. „Skutečně to není událost příliš důležitá; v románech s tím ženy nadělají mnoho povyku, ale podle rozvázného soudu správně smýšlejících lidí, mužů znalých světa, tedy těch, kteří jsou, jak si vzpomínal, často chváleni při rozvodových sporech, vlastně jen učinil vše, co bylo v jeho moci, aby zachoval posvátnost manželskou, aby ji zachránil před zanedbaním povinnosti... Ne, nelituje toho.“³⁹

³⁸ Matthew Hale 1847. *History of the Pleas of the Crown*, Philadelphia, R. H. Small, vol. I, 628.

³⁹ John Galsworthy 1922. *The Forsyte Saga*, New York, Scribner's, 245-246. Český *Sága rodu Forsyťů*, Odeon, Praha 1957, 252-253.

Podle rozvázného soudu správně smýšlejících žen není povinný pohlavní styk manželským právem mužů, protože takové „právo“ znevazuje jakékoli pojetí rovnosti či lidské důstojnosti. K souhlasu by měli manželé dospět pokaždé znovu. Pokud mají ženy být tím, čím doufáme, že jsou – tedy rovnocennými partnerkami – tak musí být pohlavní styk považován za akt vzájemné touhy a nikoliv za manželčinu „povinnost“, vymahatelnou povolenou hrozbou tělesné újmy či ekonomickými opatřeními.

V případech znásilnění uvnitř manželství musí zákon učinit ten nejvýraznější posun v uvažování. Jestli je možné, aby starodávné pojetí manželských práv (ženských stejně tak jako mužských) mělo i nadále jistou platnost pro anulování manželství nebo v rozvodových řízeních, to jest u občanských sporů řešených soudní cestou, tak by toto pojetí nemělo být využíváno k zaštiťování násilných činů spáchaných manželi na tělech svých žen. Jsou tací, kteří jsou přesvědčeni, že stávající zákony o napadení a týrání postačují k řešení případů manželských znásilnění, ale jsou i tací, kteří zaujímají liberálnější stanovisko, že zákony o sexuálních útocích se týkají jen mužů žijících v odluce od svých manželek, kteří přicházejí „uplatňovat“ svá manželská „práva“, ale ani jeden z těchto postojů se nedokáže vypořádat s podstatou násilnosti.

Od počátků psané historie byl zločin znásilnění spojen se zvykovým právem manželského souhlasu a nyní nastal čas, abychom jednou provždy toto spojení přerušili. Sexuální útok je napadením tělesné celistvosti a narušením svobody a svrchovanosti, ať k němu dojde na kterémkoliv místě, v manželském loži či mimo ně. Uvědomuji si, že je snažší psát tato slova než dát dohromady fungující zákonná opatření, a také si uvědomuji, jakým obtížím budou čelit poroty při posuzování případů, kdy manželka obviní manžela, že ji proti její vůli přinutil k souloži, ale princip tělesné svrchovanosti musí být, podle mého, přijat bez výjimek, pokud se má na všech úrovních stát principem neporušitelným. Jakkoli revoluční se může tento princip zdát v tradici angloamerické jurisdikce, je přijímán jako samozřejmá záležitost lidské důstojnosti v zákonících Švédska a Dánska i v ústavě SSSR a ostatních zemí komunistického bloku⁴⁰, ačkoliv nemohu posoudit, jaká je tamější praxe. (Některé evropské země, včetně Švýcarska a Jugoslávie,

⁴⁰ Ernst Livneh 1967. On Rape and the Sanctity of Matrimony, *Israel Law Review*, vol. 2, No. 3 (July), 415-422.

slučují v případech znásilnění ekonomické pohrůžky, jako například pohrození ztrátou zaměstnání, s hrozbami fyzického násilí.⁴¹)

„Souhlas“ hraje v případech sexuálního násilí ještě jednu roli. Při zkoumání činu, při pokusu rozhodnout, zda došlo k trestnému činu či nikoliv, soud zvažuje takové pojetí souhlasu, které závisí na tom, jestli oběť kladla útoku dostatečný odpor, jestli byla její vůle skutečně překonána použitím násilí nebo pohrůžkami tělesného poškození. Zvláštní povaha násilných sexuálních činů spolu se zvláštním mužským chápáním jejich významu vždy zatemňovaly právní pojetí souhlasu.

Po obětech loupeže nikdo nechce, aby prokazovali, že lupičům kladli odpor, předání peněz nevede nikoho k závěru, že okradení s činem „souhlasí“, a tudíž že nebyl spáchan trestný čin. Naopak, policie sama zákona dbalým občanům radí, aby se okradení nebránili, aby vše přetrpěli, čin nahlásili příslušným úřadům a celou záležitost odevzdali do rukou zákona. Dokonce lze říci, že úspěšný odpor vůči lupičům se v dnešní době pokládá za hrdinský čin.

V jistých středostavovských čtvrtích New Yorku si lidé, kteří jsou nuceni pohybovat se pozdě v noci venku, například při návratu z práce, nakupování, či venčení psa, u sebe zvykli nosit desetidolarovou bankovku jako „ulitbu“, již uspokojí požadavky každého zloděje, který by je snad mohl obtěžovat. Je zřejmé, že pro ně je ztráta pár dolarů výhodnější než riskovat fyzické násilí. Odevzdat peníze tváří v tvář namířenému noži nebo sáhnout do peněženky pro usmíření neozbrojené, ale hroživě vyhlížející postavy na tmavé, pusté ulici může sice být finančně náročné a emocionálně úživé, ale sotva je lze srovnávat se značnou urážkou osobní svrchovanosti, kterou je nucena snášet oběť sexuálního útoku.

Při sexuálním napadení je fyzické poškození něčím více než jen pohrůžkou; stává se vždy skutečností, vzhledem k tomu, že násilí je neoddelitelnou součástí činu. Účelem tohoto zločinu je totiž tělesný kontakt a fyzické proniknutí, tedy nikoliv jen přivlastnění fyzicky oddělitelného a odstranitelného předmětu jako například peněz. Přesto praxe tohoto zločinu s sebou nese určité podobnosti s loupežemi, protože sexuální cíl útočníka připomíná

⁴¹ Richard C. Donnelly 1952. The New Yugoslav Criminal Code, *Yale Law Journal*, vol. 61 (April), 527-528.

míná finanční cíl zloděje (často jsou oba cíle naplněny při jednom útoku, pokud je obětí žena), a tak i v sexuálnímu zločinu může dojít mezi obětí a násilníkem k vyjednávání. Ve smyslu reakce obětí je sexuální útok blíží loupce než prostému násilnému napadení, jelikož to nemusí mít za cíl nic jiného než fyzický spor a kromě toho se při něm lidé většinou brání ze všech sil.

Podle zákona nemusejí oběti loupce a napadení dokazovat, že kladli odpor, že nevyjádřili souhlas, že byl útok veden s dostatečnou silou nebo s dostatečnou pohrůzkou síly, aby jejich vůle mohla být překonána, neboť zákon považuje za značně nepravděpodobné, že by se člověk dobrovolně vzdával peněz, snad jen na dobročinnost nebo na podporu věci, kterou považuje za správnou. Zákon také předpokládá, že nikdo dobrovolně nepodstoupí brutální bití, ublížení na zdraví a možná i riziko trvalých následků. Ale oběti znásilnění a jiných forem sexuálních útoků musejí tyto důkazové náležitosti prokázat – že kladly odpor, že nevyjádřili souhlas, že jejich vůle byla překonána ohromující silou a strachem – protože zákon není schopen uspokojivě rozlišit akt vzájemně žádoucího sexuálního spojení od aktu vymanáhaného násilím, od trestného činu sexuální agrese.

Bezpochyby tyto zmatky pramení částečně z obvyklé, biologicky dané mužské činnosti při *nenásilné* souloži, ale vsunutí penisu (podle měho je toto popisné vyjádření méně sémanticky zatížené než „proniknutí“) není samo o sobě, ať si muži myslí cokoliv, důkazem mužské nadvlády. Avšak skutečným důvodem pro věcné nejasnosti zákona ohledně toho, co vlastně zakládá skutkovou podstatu trestného činu znásilnění a co jen soulože po vzájemné dohodě, je základní kulturní předpoklad, že přirozenou mužskou rolí je agresivně usilovat o vytěsnění cíl, zatímco přirozenou ženskou rolí je „bránit se“ nebo „se podvolit“. Aby chránil mužské zájmy, vychází zákon při posuzování výpovědi obětí zločinu z přesvědčení, že násilí nebo pohrůzka násilím nejsou *samy o sobě* rozhodující.

[...]

Muži problém znásilnění nezanedbávají. Přímo naopak, zákonodárství paternalistického systému vlády vyhradilo všem formám narušení majetku ty nejpřísnější tresty. Ale vzhledem k tomu, že podle přístupu mužů je zločin znásilnění nezákonným zásahem spáchaným nepovolaným cizincem, člověkem, který se vetřel do jejich řad, vždy byla (a stále je) rada mužů stejná: zavést systém pravidel a opatření, který bude fungovat jako hráz na ochranu jejich majetku, stejným způsobem jako když se pastýř pokouší bránit své stádo

proti zlodějům tím, že nedovolí, aby se jednotlivé kusy zatoulaly příliš daleko. Vzhledem k tomu, že násilníka považují vždy za cizince, nikdy jako jednoho ze svých řad, že žena je pro ně vždy ta neopatrná, hloupá bytost, která se ráda toulá, muži varují, nabádají a napomínají ženy, aby se co nejvíce ukryvaly před mužským očima. Zkrátka a dobře jim tím říkají, aby pro sebe nenárokovaly práva, která si vyhradili pro sebe. Taková rada – dobře míněná, užkostlivá a starostlivá – jen prohlubuje daný problém, protože pro ženy znamená žít život ve strachu, a navíc obsahuje i varování, že žena, která se nebude řídit pravidly, musí za své napadení nést odpovědnost sama.

Clinton Duffy, známý správce věznic v San Quentin, nemohl pochopit, proč se ženy v zájmu vlastní bezpečnosti samy nezavrou do vězení s nejvyšší ostrahou. Napsal, že „Mnoho z nich každodenně porušuje ta nejzákladnější pravidla bezpečnosti. Ženy, které tak činí obzvlášť nápadně, například tím, že chodí samy do nočních podniků nebo jezdí v autě s neznámými muži nebo nosí upnuté svetry a sukne či jednájí vyzývavě, se kvůli svému vlastnímu chování stávají návnadou pro násilníky. Pokud pak opravdu ke znásilnění dojde, nemohou obviňovat než sebe samé“⁴².

Duffy hovoří s opovržením o ženách, které „pravidelně porušují zavedená pravidla opatrného chování“ tím, že nezatahují závěsy nebo nezhasínají světla, když se svlékají, zapomínají uzamknout všechny dveře a okna, opomíjejí „nahlásit telefonní hovory, kdy volající položí sluchátko, jakmile je ženy zvednou, a oznámit podezřelé lelkující osoby“, dále tím, že vpusťí do domu samotného neznámého muže nebo že chodí pozdě v noci samy domů. „Pokud není možné, aby se žena vyhnula opuštěným nočním ulicím,“ upozorňuje Duffy, „měla by kráčet poblíž obrubníku s hlavou vztyčenou a s očima namířenými přímo před sebe, kráčet rychle a bez zastavení... V těchto případech by měly ženy mít v dlani ukrytou policejní píšťalku, dokud se nedostanou z nebezpečné oblasti. Ačkoliv to může vypadat směšně,“ uzavírá, „ženy by měly dbát na to, aby spodní prádlo věšely ven pouze na nejméně viditelných místech. Pokud žena žije sama, neměla by je věšet ven vůbec.“

V březnovém vydání *Reader's Digest* z roku 1974 vyšel článek o znásilnění napsaný dvěma muži, kteří cítili potřebu vyjádřit v něm následující varování:

⁴² Clinton T. Duffy a Al Hirshberg 1965. *Sex and Crimes*, New York, Doubleday, 128-130.

Nezveřejňujte skutečnost, že žijete sama nebo s jinou ženou. Na poštovní schránce a v telefonním seznamu uvádějte pouze své příjmení a iniciály. Než nasednete do svého auta, zkontrolujte, jestli se někdo neukrývá na zadním sedadle nebo na podlaže. Když jste v autě sama, mějte uzamčené dveře a vytažená okénka. Jestli máte pocit, že vás někdo sleduje..., nejezděte rovnou domů, pokud tam není dospělý muž. Jako zbraně vám mohou posloužit vlásenky, vývrtky, pera, klíče nebo deštník. Pokud nezábráně k dispozici žádné zbraně, braňte se fyzicky *pouze* v tom případě, že vaše obrana přinese žádoucí výsledek.⁴³

Po přečtení rad správce Duffyho a autorů článku v *Reader's Digest* se okamžitě v mysli vynoří odvěká oblíbená figurka z humorných historek, totiž postava hysterické staré panny ozbrojené vlásenkami a deštníkem, která se každou noc před spaním dívá pod postel. Ačkoliv byla dlouho brána jako stereotypní představitelka potlačené sexuality, dnes se zdá, že byla vlastně rozumnou průkopnicí.

Ale obávám se, že záporný přínos těchto rad zdaleka překonává přínos kladný. Jejich obsah, vyslovený či skrytý, je tento:

1. Osamělá žena se pravděpodobně nebude schopna ubránit. Pokud jí přijde na pomoc jiná žena, nebude to mít žádný význam.
2. Přestože násilníky jsou převážně muži, žena je za všech okolností v bezpečí jen v doprovodu muže.
3. Žena, která si cení své sexuální integrity, nemůže očekávat stejnou svobodu a nezávislost, které se těší muži. Dokonce taková malá potěšení jako projížďka v automobilu se staženými okénky je nebezpečným a lehkým myslným chováním.
4. Při uplatňování rozumné opatrnosti by se měla žena nehorázně přetvářet. Měla by předstírat, že má mužského ochránce, i když jej nemá. Měla by popírat a zakrývat svou totožnost, svůj způsob života a svou nezávislost. Měla by žít v neustálé podezřívavosti, která hraničí s klinickou definicí paranoidního chování.

Samozřejmě jsem přesvědčena o tom, že všichni lidé, muži i ženy, dospělí i děti, se musí mít na pozoru před varovnými signály násilí a měli by být opatrní v potenciálně nebezpečných situacích, jako například na tmavé, ne-

⁴³ Carl T. Rowan a David M. Mazie 1974. The Terrible Trauma of Rape, *The Reader's Digest*, March, 204.

známé noční ulici nebo při neočekávaném zaklepaní na dveře, ale klást na ženy zvláštní břemeno opatrnosti není žádným řešením. Neexistují totiž žádná osobní řešení problému znásilnění. Žena, která se doslovně řídí podobnými radami a myslí si proto, že jedná v zájmu společnosti – nebo ve svém vlastním – podléhá smutné iluzi. Riziko pro jednu potenciální oběť se možná poněkud zmírní (ale osobně o tom také pochybuji, protože vím o jeptíškách, které byly znásilněny za zdi kláštera⁴⁴, ale množství potenciálních násilníků na svobodě zůstává stejné, a dokonce lze říci, že celkového vlivu znásilnění na ženino duševní a citové zdraví bylo dosaženo *i bez činu*. Přijmout zvláštní břemeno vlastní ochrany znamená posílit přesvědčení, že ženy musí žít a pohybovat se ve strachu a nikdy nemohou mít naději na dosažení osobní svobody, nezávislosti a sebevědomí, jakou mají muži.

A o to přece při znásilnění jde, nebo ne? Možným důvodem, proč i ti nejstarostlivější muži s nejlepšími úmysly se utíkají ke stereotypům, když se pokoušejí vyrovnat s problémem, jak omezit počet znásilnění, je to, že *ra- ději* pokládají znásilnění za ženský problém a nikoliv problém společenský, který vyrůstá z převrácené mužské filozofie agrese. Když muži vyvolávají strašidlo neznámého násilníka, odmítají nést psychologickou zodpovědnost za povahu tohoto činu.

Víme, nebo nám to alespoň tvrdí statistiky, že ne více než polovina všech hlášených znásilnění jsou činem neznámých mužů. Mezi řádky statistiky tak lze vyčíst, že u těch čtyř nehlášených znásilnění z každých pěti je procento naprostých cizinců zřejmě ještě menší. Muž, který se objeví v tmavé uličce nebo se proplíží otevřeným oknem, je tím, jemuž se od ostatních mužů dostane přízviska „násilník“. Ale známý, který využije příležitosti a své autority, který věnuje svou nechtěnou pozornost (jak pěkná viktoriánská fórmulace), který se nespokojí s odmítnutím, který považuje sex za své právo a fyzickou agresi za nejsprávnější vyjádření své mužnosti, dobytvačnosti a síly, není o nic menším násilníkem – přesto šance, že se i za těch nejpriznivějších okolností tento muž dostane před soud, je poměrně malá.

Jsem toho názoru, že i ty nejdokonalejší zákony o znásilnění, přísně prosazované dbalými občany, k zastavení znásilňování nestačí. Zřejmí provinilci budou potrestáni, a to bude samo o sobě výraznou změnou, ale problémem pro justici neřešitelným zůstane obrovská neprobádaná oblast sexu-

⁴⁴ Man Convicted of Raping Nun, 63, *New York Times*, 1. 2. 1975, 31.

álního vykořisťování, v níž žijí ženy, které jsou psychicky donuceny k hlavnímu styku, po němž netouží, protože nemají prostředky, aby fyzicky nebo psychicky odolaly nátlaku. Bylo by zavádějící tvrdit, že temná oblast mužské sexuální agrese a ženské pasivity a podřízenosti by někdy mohla podléhat zákonným nařízením – a v konečném důsledku by snad ani neměla. Feministka by však také neměla přemlouvat své sestry, že nejlepším řešením v hroznici nepřijemné situací je snášet urážky a poté předat věc soudu.

Naneštěstí pro přísné konstruktivisty a všechny, kdo mají rádi systematictost a pořádek, se sexuální vztahy mezi muži a ženami za současného stavu vývoje jen obřízně podržují objektivnímu posuzování. Případ znásilnění a případ nepřijemného, ale ne úplně zločinného vymáhání pohlavního styku, kterému pasivní žena bez sebedůvěry podlehně, protože jí nikdy nepřišlo na mysl, že by se mohla pokusit odmítnout (a poté se oprávněně cítit „zneužitá“), vyplývají ze stejné utlačitelské mužské ideologie a hranic ní linie mezi oběma je víc než nezřetelná. Těch druhých uvedených příkladů je mnoho a odrážejí nejen mužskou ideologii znásilnění, ale i ochrnutí ženské vůle, jsou důsledkem záměrného, mocného a ničivého programování na „ženskost“.

Psychická výhoda, kterou mají muži v situaci charakterizované sexuální agresí, je pro celkový výsledek mnohem důležitější než jejich větší velikost a váha. Oni vědí, že se umí prát, protože se od raného dětství učili svá těla používat v pútkách a soutěžích. Naopak mladým dívkám bylo vštěpováno, aby se vyhýbaly fyzickými sportům, sportovním soutěžím a vítězství, protože taková činnost nebezpečně ohrožuje tradiční společenský názor na to, jak se má chovat skutečná dáma, co je ženské. To, že heslo „v silném těle silný duch“ (které propagovala Susan B. Anthony v raných vydáních svých feministických novin *The Revolution*⁴⁵) je nutným předpokladem v bitvě za rovnoprávnost, každý den přesvědčivě dokazují naše profesionální sportovkyně – z nichž se konečně stávají hvězdy ženského pohlaví – a poslední snahy o integraci Dětské ligy a o přidělení stejných postředků na ženské sportovní programy na základních, středních a vysokých školách jako dostávají jejich mužské protějšky.

⁴⁵ Susan B. Anthony 1868. *The Revolution* (New York), vol. 1, No. 2, 15. 1., 17; vol. 1, No. 13, 2. 4., 104.

Náhlý růst zájmu o ženský sport je víc než pouhou možností, aby dívky využily svého tělesného potenciálu. Vychází z nového ženského poznání (muži to totiž věděli už dávno předtím), že ze sportovních soutěží si lze vzít řadu poučení, mezi jiným i to, že vítězství je důsledek tvrdého, soustavného a náročného tréninku, chytře a rozumné strategie, k níž patří i triky a blufování, a pozitivního přístupu, který „zapne“ na maximum všechny reflexy. Žřáci se tohoto vědomí a možnosti je plně využít je právě tím, k čemu byly ženy vychovávány.

Není proto divu, že při konfrontaci s násilím se většina žen psychicky rozloží a jejich vůle je ochromena. Nás učili plakat, loudit, prosit, hledat ochranu u mužů, ale nikdo nás neučil zápasit a vítězit.

Zákazy namířené proti bojujícím ženám sahají až k Bibli. V jedné z nejpodivuhodnějších částí Páté knihy Mojžíšovy se praví, že pokud se spolu perou dva muži a manželka jednoho z nich mu přijde na pomoc a pokusí se „vyrvat svého muže z rukou toho, který ho bije, a vztáhne ruku a uchopí ho za ohanbí, bez slitování jí utneš ruku“⁴⁶. Zdá se, že když patriarchové tento zákon sepisovali, bolestivě si uvědomovali jednu velkou přirozenou výhodu žen pro boj s muži a byli pevně rozhodnuti ji z její pa-měti vymazat.

Psaný zákon mužů se vyvíjel z primitivního systému represivní moci, systému, pro který nebyly ženy zrovna dobře vybaveny a ze kterého byly časem záměrně vyřazeny, údajně na svou ochranu. Boj byl tak tradiční a výlučně mužskou záležitostí, že pouhé pomyšlení na zápasící ženu často volává smích, odpor nebo nedůvěru a přesvědčení, že je to „proti přírodě“. Výsledkem jsou pak typicky zmatečné a protichůdné zprávy vydávané policejními okrsky: „skutková podstata“ znásilnění nebyla naplněna, protože, podle jejich mužské logiky, nekladla žena obvyklý odpor; nebo se v tisku objeví hlášení o obzvláště brutálním znásilnění, ve kterém podle policie utržila oběť četné bodné rány jen proto, že svým odporem dohnala násilníka k zuřivosti.

Neuváženě kruté jsou zavádějící důvěrné rady, které dávají muži ženám (jako například v článku z *Reader's Digest*) nebo dokonce ženy ženám v jistém druhu feministické literatury, kde kopnutí nohou do rozkroku nebo

⁴⁶ Deuteronomium 25: 11-12. *Bible: Pismo svaté*. Ekumenický překlad. Ekumenická rada církví v ČR, Praha 1984.

zatlačení palcem do oka funguje přímo záračně. Takové rady bývají obvykle doprovázeny náčrtkem zranitelných míst lidského těla – jako kdyby pouhá znalost těchto bodů mohla být převedena do ničivého úderu. Je pravda, že jejich znalost byla v minulosti záměrně zamlžována a před námi utajována, ale pouhá znalost nestačí. Ženy potřebují již v dětství zahájit systematický výcvik v sebeobraně, aby všechny zábrany z přestupování zákazu používání vlastního těla k obraně mohly být překonány.

M Ě L Y Ž E N Y

N Ě J A K O U R E N E S A N C I ?

JOAN KELLY-GADOL

(1977)

Did Women Have a Renaissance?,
přeložila Kateřina Hliská